

10. Молоко коров'яче незбиране. Вимоги при закупівлі: Державний стандарт України 3662-97 від 05.12.1997 р. – К., 1997. – 9 с.
11. Джемь. Общие технические условия : Государственный стандарт союза ССР 7009-88 ; введен в действие 01.01.1989 – М., 1988. – 11 с.
12. Варенье. Общие технические условия Государственный стандарт союза ССР 7061-88 ; введен в действие 01.07.1989 – М., 1988. – 12 с.
13. О качестве и безопасности пищевых продуктов : Федеральный закон РФ № 29-ФЗ от 02 января 2000 г. // Собрание законодательства Российской Федерации. – 2000. – № 2. – Ст. 150.
14. О санитарно-эпидемиологическом благополучии населения : Федеральный закон РФ от 30.03.1999 г. № 52-ФЗ [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&prevDoc=102140712&backlink=1&&nd=102058898>
15. О техническом регулировании : Федеральный закон РФ от 27.12.2002 г. № 184-ФЗ [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102079587>
16. О ветеринарии : Федеральный закон РФ от 14.05.1993 г. № 4979-1 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://zakonbase.ru/zakony/4979-1-ot-1993-05-14-o-veterinariii>
17. О защите прав потребителей : Федеральный закон РФ от 07.02.1992 г. № 2300-1 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_305/
18. О мерах по дальнейшему совершенствованию организационных форм работы с использованием экспериментальных животных : Приказ Министерства Здравоохранения СССР от 12 августа 1977 г. № 755 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://bestpravo.ru/fed1991/data03/tex15487.htm>
19. Правила лабораторной практики в Российской Федерации, утвержденные приказом Министерства Здравоохранения Российской Федерации от 19 июня 2003 г. № 267 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.msu.ru/bioetika/doc/267.doc>

УДК 342.5

ОСТРОВСКИЙ С.О.

ПОНЯТТЯ, ЗАВДАННЯ ТА ВИДИ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ

У даній науковій статті досліджено структуру військових формувань. Особливу увагу приділено розкриттю питання структури та завданням Національної гвардії України. Здійснено історіографію становлення Національної гвардії України за роки незалежності України.

Ключові слова: правоохоронні органи, правоохоронна функція, функція, функція правоохоронних органів, держава.

В данной научной статье исследована структура военных формирований. Особое внимание уделено раскрытию вопросы структуры и задачам Национальной гвардии Украины. Осуществлено историографию становления Национальной гвардии Украины за годы независимости Украины.

Ключевые слова: правоохранительные органы, правоохранительная функция, функция, функция правоохранительных органов, государство.

In this scientific article the structure of military units. Particular attention is paid to the disclosure of the issue of the structure and objective of the National Guard of Ukraine. Done historiography formation of the National Guard of Ukraine's independence Ukraine.

Key words: police, law enforcement function, function, function of law enforcement, state.

Постановка проблеми. Система правоохоронних органів не має традиційної організаційної побудови, як, наприклад, система органів виконавчої влади, а являє собою цілісну сукупність, системоутворюючим чинником якої є не структурний (організаційний), а функціональний критерій – без-

© ОСТРОВСКИЙ С.О. – здобувач кафедри адміністративного права і процесу (Національна академія внутрішніх справ)

посередньо правоохоронна діяльність, що визначено їх спільним функціональним призначенням, що полягає, головним чином, в охороні й захисті права. Тому можна зробити висновок, що системоутворюючим чинником системи правоохоронних органів є правоохоронна діяльність, для здійснення якої держава й створює правоохоронні органи.

Особливе ж місце в системі правоохоронних органів посідають збройні військові формування, що наділені певними повноваженнями для реалізації правоохоронних функцій, а саме: можливість застосування примусу, у тому числі під час участі в бойових діях; оснащення зброєю, а також спеціальними засобами забезпечення ведення бою; володіння спеціальними знаннями, навичками та вміннями з питань ведення збройного протистояння, а також відвернення збройної агресії.

Виклад основного матеріалу. Основним завданням військових формувань, відповідно до положень Закону України «Про основи національної безпеки України», є ведення боротьби зі злочинністю, протидія тероризму, захист і рятування населення в разі виникнення надзвичайних ситуацій техногенного й природного характеру. Вони також зобов'язані вчиняти дії щодо запобігання та усунення впливу загроз і дестабілізуючих чинників на національні інтереси [1].

Згідно зі ст. 5 Закону України «Про боротьбу з тероризмом», на військові формування, що підзвітні Міністерству внутрішніх справ України, покладено виконання таких завдань:

- запобігання, виявлення та припинення злочинів, вчинених з терористичною метою, розслідування яких віднесене законодавством України до компетенції органів внутрішніх справ;

- надання Антитерористичному центру при Службі безпеки України необхідних сил і засобів для боротьби з тероризмом, а також безпосередня участь при проведенні антитерористичних операцій [2].

Положення частини 2 ст. 5 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» передбачають можливість створення в межах Міністерства внутрішніх справ та Служби безпеки України спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю та корупцією. Подібні положення містяться також у ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [3, 4].

Відповідно, у 2014 р. у зв'язку з початком проведення на сході України антитерористичної операції та боротьби із внутрішніми загрозами на іншій території України виникла потреба в удосконаленні діяльності правоохоронних органів і наданні їм певних воєнізованих повноважень, уніфікації їх структури. Саме тому в системі МВС було утворено Національну гвардію України. Водночас зазначимо, що підрозділ з такою назвою вже існував у нашій країні протягом дев'яти років, але був ліквідований. Так, на початку становлення незалежності нашої країни президією Верховної Ради України було прийнято рішення на основі військових частин внутрішніх військ утворити Республіканську гвардію України, керівництво якою покласти на командуючого Республіканською гвардією України. Планувалося встановити правову норму, що командуючий Республіканською гвардією України затверджується Верховною Радою України та підпорядковується безпосередньо Голові Верховної Ради України [5]. 11 жовтня 1991 р. Верховна Рада України ухвалила Концепцію оборони та будівництва Збройних сил України, згідно з якою у Збройних силах України передбачалося створити три види військ: Сухопутні війська (Війська наземної оборони), Військово-повітряні сили і Сили протиповітряної оборони (Війська повітряної оборони), Військово-морські сили. До військ наземної оборони було зараховано Прикордонні війська, Республіканську гвардію та війська цивільної оборони [6]. Згодом законодавець змінив назву цього підрозділу, назвавши його «Національна гвардія України», однак не змінив основне положення про те, що майбутня Національна гвардія України має бути елітним підрозділом, а її створення на базі колишніх підрозділів внутрішніх військ СРСР зумовлено тим, що в Україні в ці роки були відсутні збройні формування, які б могли бути гарантом захисту конституційного ладу України [7]. Отже, у листопаді 1991 р. було нормативно закріплено створення Національної гвардії України [8] на базі внутрішніх військ, як державного озброєного органу, що покликаний захищати суверенітет України, її територіальну цілісність, а також життя й особисту гідність громадян, їхні конституційні права й свободи від злочинних посягань та інших антигромадських дій [9, с. 36].

Протягом свого існування у 1991–2000 рр. Національна гвардія України брала участь у ліквідації наслідків аварій техногенного характеру, пожеж, повеней. Її підрозділи залучалися до охорони державного кордону та прикордонної смуги на Чернігівському, Сумському, Харківському, Донецькому, Луганському, Луцькому, Львівському напрямках з метою закриття каналів нелегальної міграції, припинення контрабанди історичних цінностей, зброї та наркотиків [10, с. 136–137].

У 2000 р. Національну гвардію України було розформовано як військове формування. Особовий склад, військову техніку, озброєння, фонди та інше майно з'єднань, частин, закладів і установ Національної гвардії України було передано до внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України та Збройних сил України. Виконання функцій з охорони дипломатичних представництв і консульських установ іноземних держав на території України було покладено на Міністерство внутрішніх справ України [11].

На сьогодні Національна гвардія України є військовим формуванням із правоохоронними функціями, що входить до системи Міністерства внутрішніх справ України. Її створення, на відмі-

ну від вищевикладених причин, було викликано небезпекою для територіальної цілісності України, загрозами її державному суверенітету, провокуванням силового сценарію та дестабілізації ситуації у країні. Державі терміново був потрібен орган з правоохоронними функціями, що здатен виконувати службово-бойові завдання як в умовах мирного часу, так і в умовах запровадження правового режиму надзвичайного та/або воєнного стану.

Правовий статус сучасної Національної гвардії України значно відрізняється від правового статусу Національної гвардії 1991–2000рр. А саме:

- по-перше, сучасна Національна гвардія України створена в структурі Міністерства внутрішніх справ України [12] на базі внутрішніх військ, але не як окремий державний орган, з переведенням окремих частин внутрішніх військ в її розпорядження, а шляхом повного заміщення та поєднання військових і правоохоронних функцій;

- по-друге, в умовах мирного часу дане військове формування виконуватиме правоохоронні функції всередині держави, для цього в її структурі створено військові частини й підрозділи з охорони громадського порядку, а для старої структури функція охорони громадського порядку була другорядною, про що свідчить те, що вона була сформульована в Законі як «...участь в охороні громадського порядку...». Крім того, вважаємо, що Національну гвардію України сьогодні варто розглядати як формування, що утворене та структурно організоване для забезпечення саме внутрішньої безпеки держави, а не як військовий озброєний орган;

- по-третє, сучасне військове формування не дублює функції міліції та внутрішніх військ, як це було раніше і що стало однією з причин її розформування;

- по-четверте, наявність більш органічного оперативного підпорядкування Національної гвардії України, на відміну від минулих розформованих частин, оперативне командування якими здійснював Президент України. У законі України «Про Національну гвардію» прописане адміністративно-політичне та безпосереднє управління діяльністю Національної гвардії України;

- по-п'яте, Національна гвардія України нерозривно пов'язана із системою державних правоохоронних органів. Вона є ланкою цієї системи, а військовослужбовці Національної гвардії України являють собою персонал особливого виду державної служби – військової. Для цього виду державної служби характерні відмінні від цивільної служби ознаки, що є професійним обов'язком службовців цієї категорії: захист життя та здоров'я людей; забезпечення безпеки громадян і встановленого порядку управління; забезпечення основних прав громадян і публічних інтересів; забезпечення безпеки матеріальних цінностей; охорона громадського порядку й правопорядку; наявність спеціальних особливих дисциплінарних статутів, положень про дисципліну тощо;

- по-шосте, сучасне нормативно-правове забезпечення діяльності Національної гвардії України є хоча й не зовсім досконалим, проте більш повним, ніж те, що існувало у 90-ті роки.

Відповідно до Закону України «Про Національну гвардію України», основними функціями Національної гвардії України є:

- захист конституційного ладу України, цілісності її території від спроб зміни їх насильницьким шляхом;

- участь у забезпеченні громадської безпеки та охороні громадського порядку, у тому числі під час проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій та інших масових заходів, участь у припиненні масових заворушень;

- охорона ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, спеціальних вантажів;

- забезпечення охорони органів державної влади, охорона дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні;

- участь у спеціальних операціях зі знешкодження озброєних злочинців, припинення діяльності не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (груп), організованих груп та злочинних організацій на території України, а також у заходах, пов'язаних із припиненням терористичної діяльності;

- участь у підтриманні або відновленні правопорядку в районах виникнення особливо тяжких надзвичайних ситуацій техногенного чи природного характеру (стихійного лиха, катастроф, особливо великих пожеж, застосування засобів ураження, пандемій, панзоотій тощо), що створюють загрозу життю та здоров'ю населення;

- участь у відновленні конституційного правопорядку в разі здійснення спроб захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу шляхом насильства, у відновленні діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування;

- участь у здійсненні заходів правового режиму воєнного стану та виконання завдань територіальної оборони тощо [12].

Військово-політичне та адміністративне керівництво Національною гвардією України здійснює міністр внутрішніх справ України. Безпосереднє військове керівництво Національною гвардією України здійснює командувач Національної гвардії України, який призначається на посаду та звільняється з неї Верховною Радою України за поданням Президента України [13].

Організаційно Національна гвардія України складається з:

- органів військового управління [14];
 - військових частин (підрозділів) з охорони важливих державних об'єктів, спеціальних вантажів, дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні [15];
 - з'єднань, військових частин і підрозділів з охорони громадського порядку [16];
 - підрозділів (загонів) спеціального призначення [17];
 - військових частин оперативного призначення [18];
 - авіаційних військових частин, військових частин і підрозділів зв'язку;
 - органів і підрозділів забезпечення;
 - вищих навчальних закладів, навчальних військових частин (центрів), баз, закладів, установ.
- Відповідно, Національна гвардія та правоохоронні органи України в межах реалізації власних правоохоронних функцій взаємодіють зі Збройними силами України.

Збройні Сили України – це військове формування, на яке, відповідно до Конституції України, покладено оборону України, захист її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності. Збройні Сили України забезпечують стримування збройної агресії проти України та відсіч їй, охорону повітряного простору держави й підводного простору в межах територіального моря України у випадках, визначених законом, беруть участь у заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом.

Збройні Сили України складаються з видів Збройних Сил, тобто частин Збройних Сил держави, головна роль яких полягає в організації та проведенні воєнних дій в окремій сфері (на суші, морі, у повітряному просторі). Кожен вид Збройних Сил України характеризується наявністю певних особливостей, наприклад, має притаманну тільки йому зброю та різноманітну за бойовими властивостями й можливостями застосування військову техніку.

Кожному виду Збройних Сил України притаманні своя організаційно-штатна структура, своєрідність організації та проведення процесу навчання, матеріально-технічне забезпечення, особливості комплектування й несення служби, кадрове забезпечення, а також форми та способи воєнних дій. Види Збройних Сил складаються з родів військ і спеціальних військ. Кожний рід військ має характерні для нього бойові властивості та призначається для виконання окремих оперативних і тактичних задач.

Чисельність Збройних Сил України затверджується Верховною Радою України за поданням Президента України. Гранична чисельність працівників центрального апарату Міністерства оборони України затверджується Кабінетом Міністрів України.

5 березня 2015 р. Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про чисельність Збройних сил України» та збільшила їх кількість до 250 тис. осіб (у тому числі 204 тис. військовослужбовців). У Законі зазначено, що в особливий період чисельність Збройних Сил України збільшується на кількість особового складу, призваного на військову службу для виконання указів Президента України про мобілізацію, затверджених законами України.

Збройних Сил України складаються з наступних кваліфікаційних груп та елементів.

Залежно від оперативної організації, Збройні Сили України поділяють на: 1) Генеральний штаб як головний орган військового управління; 2) міжвидові угруповання військ, підпорядковані органам військового управління, відповідно до адміністративно-територіального поділу території України, зведені за видовою ознакою до сухопутного, повітряного та морського компонентів.

Залежно від адміністративної організації: 1) види Збройних Сил – Сухопутні війська, Повітряні Сили, Військово-Морські Сили; 2) органи військового управління, військові частини, військові навчальні заклади, установи та організації Збройних Сил, що не належать до видів Збройних Сил.

Залежно від ступеня бойової готовності: 1) сили постійної готовності, призначені для запобігання та ліквідації в найкоротший строк збройного конфлікту на державному кордоні, охорони повітряного простору та підводного простору в межах територіального моря України, прикриття важливих державних і воєнних об'єктів; 2) сили резерву, призначені для нарощування Сил постійної готовності та розгортання військових частин територіальної оборони в разі виникнення загрози збройної агресії.

Висновок. Підводячи підсумок викладеному необхідно зауважити, що сучасним, актуальним завданням, що стоїть сьогодні перед державою, є реформування правоохоронної системи в межах завдань забезпечення національної безпеки України. Відповідно до указу Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015 «Про затвердження Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», передбачено здійснення реформування правоохоронної системи за вектором національної безпеки України. Тобто очікується, що вся система правоохоронних органів та інших утворень, на які покладено виконання правоохоронних функцій, повинна сформувати комплексний, сучасний конгломерат сил правопорядку з чітко прорахованою, аргументованою та нормативно закріпленою схемою взаємодії вказаних органів з метою встановлення повного контролю над ростом злочинності, забезпечення безпеки держави та суспільства, росту добробуту громадян.

Список використаних джерел:

1. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19 червня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 351.
2. Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20 березня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 25. – Ст. 180.
3. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303.
4. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30 червня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 35. – Ст. 358.
5. Про підпорядкування Україні внутрішніх військ, що дислокуються на її території : Указ Президента Верховної Ради України від 30.08.1991 р. № 1465-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 44. – Ст. 592.
6. Про Концепцію оборони та будівництва Збройних Сил України : Постанова Верховної Ради України від 11.10.1991 р. № 1659-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 51. – Ст. 729.
7. Луньков А. Внутрішні війська – елітні формування воєнної організації української держави / А. Луньков, Л. Харахаліш // Українська національна ідея : реалії та перспективи розвитку. – 2008. – Вип. 20. // [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://vlp.com.ua/files/19_61.pdf.
8. Про Національну гвардію України : Закон України від 04.11.1991 р. № 1774-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 1. – Ст. 1.
9. Горбач Д.О. Національна гвардія України : історія становлення та сучасний стан (порівняльно-правовий аналіз) // ПРАВО І БЕЗПЕКА. – 2014. – № 3 (54). – С. 36–43.
10. Луньков А.В. Національна гвардія України в системі національної безпеки держави : досвід створення, розвитку і функціонування / А.В. Луньков // Труды академії. – К. : НАОУ, 2006. – № 68. – С. 133–140.
11. Про розформування Національної гвардії України : закон України від 11.01.2000 р. № 1363-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 8. – Ст. 48.
12. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України : Указ Президента України від 06.04.2011 р. № 383/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/383/2011>.
13. Про обов'язки і права особового складу Національної гвардії України : Постанова Верховної Ради України від 19.05.1992 р. № 2369-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T236900.html.
14. Про Положення про Головне управління командуючого Національною гвардією України, Положення про Військову раду Національної гвардії України та про персональний склад Військової ради Національної гвардії України : Розпорядження Президента України від 14.07.1992 р. № 124/92-рп. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124/92-rp>.
15. Про затвердження Положення про орган військового управління оперативно-територіального об'єднання Національної гвардії України : Наказ МВС України від 16.07.2014 р. № 681 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0890-14>.
16. Про затвердження Положення про військові частини і підрозділи з охорони важливих державних об'єктів та спеціальних вантажів Національної гвардії України : Наказ МВС України від 03.07.2014 р. № 625 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0830-14>.
17. Про затвердження Положення про військові частини і підрозділи з охорони громадського порядку Національної гвардії України : Наказ МВС України від 16.06.2014 р. № 567 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0729-14>.
18. Про затвердження Положення про підрозділи (загони) спеціального призначення Національної гвардії України : Наказ МВС України від 09.07.2014 р. № 651 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0864-14>.
19. Про затвердження Положення про військові частини оперативного призначення Національної гвардії України : Наказ МВС України від 16.06.2014 р. № 566 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0730-14>.